

igen jó hírben állt. Úgy látszik a dohánytermelés előbb lett általánossá az erdélyi, mint a magyar részeken. Elég az hozzá, hogy e bérczes országnak igen érdekes és fölöttébb tanuságos gazdasági multja van, melyet legeslegnagyobb részében még teljes homály borít. Van tehát az új vállalatnak elég nagy tere a működésre s habár itt nem is új vállalatról, hanem csak egy régi, közhasznu folyóirat új rovatáról van szó, mely egy-egy számában csak 6—8 oldalt szentelhet a multnak, mégis melegen üdvözöljük az új kezdeményezést. Bármi szűkre van tere szabva, bármi csekély anyagot fog felszínre hozni, ezzel is mindenesetre szolgálatot tesz a tudománynak, mely eddig épen ez irányban aránylag kevés tájékozást merithet történelmi kutfőinkből. Eddig a vállalatnak három füzetét kaptuk az új rovatból, mely mindegyikben nagyon tanuságos közleményeket tartalmaz. Dr. Szádeczky Lajos, egyetemi tanár Gyergyó-Ujfalu székely község 1581-iki szabályrendeletét (akkor törvénynek nevezték) a mezei kártételekről, továbbá Bethlen Gábor fejedelem 1623-iki utasítását, fogarasi uradalmának udvarbírája számára (különösen érdekes az *istállók építéséről* szóló rész) közli, Veress Endre a Szamosfalván 1589—90-ben folyó gazdálkodásról ad egykoru feljegyzéseket, ifjabb Lészai Ferencz pedig a mult századi jobbágyviszonyok ismeretéhez nyújt adalékot, míg Barabási István kétszáz éves béreskönyvet mutat be Marosszékből. Mindegyik közlemény a mult egy-egy nagyfontosságú mozzanatának megvilágítását segíti elő s őszintén kívánjuk, hogy e derék folyóirat állandóan s minél nagyobb sikerrel folytassa e téren működését. Anyagnak bizonyára nem lesz hiányában, mert nemcsak a köz-, hanem a magánlevéltárak is töméntelen értékes kincsrejtegenek magokban, melynek megismertetése, vagy közzététele a nemzeti tudománynak nagy hasznára fog szolgálni.

A—y.

Békésvármegye története. Magyarország ezredéves fennállásának ünnepén Békés vármegye törvényhatósági bizottságának megbízásából írta Dr. *Karácsonyi* János. Második és harmadik kötet. Kiadja Békés vármegye közönsége 1896.

A jeles munka első kötetéről még a mult évben megemlékezünk s megérdemlett elismeréssel emeltük ki, hogy szerzője nem csupán az általános politikai történelem szempontjából gyarapítja tudásunkat a multról, hanem a nemzeti polgárosodás minden mozzanatára kiterjeszti figyelmét s a gazdasági élet menetét is fölötté tanuságosan világítja meg. Azóta — még a millenium évében — megjelent munkájának két befejező kötete is, melyek egyike a vármegye területén levő összes — habár ma meg is szűnt — községek történetét, másika meg a vármegye élő vagy kihalt nemes családainak multját ismerteti. Hangya szorgalommal szedte össze szerző a kiadott kutfőkből, kivált azonban a legkülönbözőbb levéltárakból az anyagot. Kutatásait

nem mindenütt kísérte kellő siker. Itt-ott csak arra kell szorítkoznia, hogy megállapítsa, hogy az okiratok ekkor vagy akkor valamely község vagy birtokos család létéről említést tesznek. Néhol azonban bővebbek a források s a hol az anyag megfelelő, ott szerző rendkívül érdekes képet rajzol az illető község vagy család egész történelméről. A gazdaságtörténelem szempontjából a megye nemes családaira vonatkozó kötet, — a harmadik — sem minden haszon nélküli, mert legalább a birtokosokról s a hol lehet, birtokaikról nyújt több-kevesebb tájékoztatást s ezzel megkönnyíti a régi szociál-gazdasági szervezet némely mozzanatának ismeretét. De a községek története legalább némely községnél igen sok, egyenesen gazdaságtörténeti anyagot is nyújt, mert szerző a tudós szakértelmével és lelkiismeretességével jegyez föl mindent, a mi tájékoztatást adhat arról, hogyan éltek, hogyan dolgoztak a régi emberöltők. A legfontosabb adatokat már az első kötetben közölte ugyan s ott dolgozta föl áttekinthető képpé. De az egyes községekre is sok részlet maradt s némelyik község helyi története valósággal önálló kisebb monografia, mely a lakosok anyagi és szellemi állapotairól, munkájáról, közterheiről, a földes urakhoz való viszonyáról igen szépen megírt és tanuságos tájékoztatást nyújt. Milyen óriási változásokon ment át a vármegye az utolsó negyedfélszáz esztendőben, bizonyítja az, hogy 1550-ben 3 város és 68 község volt területén s így a lakott helyek száma 71-et tett. Ellenben 1715-ben ez a szám 9-re (2 város 7 község) csökkent s a régi magasságot sohasem közelítette meg többé, mert a községek száma ma is csak 28. Hogy az ilyen változások az anyagi életben, a gazdasági szervezetben, a lakosság számában és megélési viszonyaiban is gyökeres változásokat okoztak, az természetes. Karácsonyi mind e mozzanatokra kiterjeszkedik s a magyar gazdaság-történész dusan fogja szépen megírt munkája ezen befejező részeiben is az új és értékes anyagot használni.

A—y.